

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сас Наталія, Самарська Лада Аналіз суб'єктивної складової індексу щастя. Щастя та сучасне суспільство : збірник матеріалів міжнародної наукової конференції (Львів, 20-21 березня 2020 р.). Львів : СПОЛОМ, 2020. 225 –229.
2. Charter of fundamental rights of the European Union. *Official Journal of the European Communities*. 2000. №3. 364.
3. Чи близькі українцям європейські цінності: результати ... – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://24tv.ua> > chi_blizki_uk...

Галина РАДЧУК

*доктор психологічних наук, професор,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
galyna012345@gmail.com*

СТАНОВЛЕННЯ ЦІННІСНО-СМИСЛОВОЇ СФЕРИ СТУДЕНТА ЧЕРЕЗ НАБУТТЯ ОСОБИСТІСНОГО ДОСВІДУ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

Аналіз сучасної педагогічної практики вищої освіти засвідчує зростання небезпеки деформації особистісного становлення майбутнього фахівця. Це проявляється у тому, що соціальна дійсність висуває нові вимоги до особистісного розвитку, а це в свою чергу потребує ґрунтовного вивчення чинників і умов аксіогенезу особистості у процесі здобуття вищої професійної освіти.

Водночас гуманітарна спрямованість сучасної вищої освіти вимагає переорієнтації особистості з предметно-когнітивної площини у площину екзистенційну, де знання мають не інструментальну, а ціннісно-смыслову природу. Відтак, зміст освіти, поряд з предметно-когнітивним, з необхідністю повинен охоплювати і новий вид досвіду – особистісний (О.Г. Балл, І.Д. Бех, М.В. Кларин, С.В. Кульневич, П.В. Лушин, Ю.В. Сенько, І.С. Якиманська та ін.). Проблема набуття особистісного досвіду в середовищі освіти має особливо важливе значення, оскільки цей процес зумовлює становлення особистості майбутнього фахівця загалом та її ціннісно-смысловій сфері зокрема. Тому надзвичайно важливо окреслити психолого-педагогічні вектори актуалізації суб'єктивно включеного, пропущеного через себе, освітнього матеріалу, завдяки чому студенти набувають особистісний досвід.

Ознайомлення з поширеними на сьогодні концепціями навчання показує, що здебільшого особистісний досвід трактується обмежено. Певний виняток становлять феноменологічні концепції, які подають

розуміння особистісного досвіду, що найбільше відповідає окресленій проблемі (В.П. Зінченко, О.М. Лактіонов, А. Ленгле, К. Роджерс, Н.В. Чепелева та ін.).

Н.В. Чепелева трактує особистісний досвід людини як результат інтерпретації ситуації, що передбачає усвідомлення та впорядкування подій, які відбуваються з людьми та зароджуються у різних ситуаціях. Переосмислюючи та інтерпретуючи їх, людина набуває особистісного досвіду. «При цьому основне значення для людини мають не самі події, а той смисл, який вона вкладає в ті чи інші ситуативні смислові єдності, котрі виникають на основі переживання та осмислення життєвої ситуації» [3, с. 290].

К. Роджерс, виходячи з розуміння навчання як осмисленого учіння, вказує, що для кожної людини її досвід є унікальним і становить собою особливе поле досвіду, або «феноменальне поле». Воно включає у себе події, сприймання, відчуття, впливи. «Це відкриття смислу, що йде зсередини Я, смислу, із відкритого і сенситивного проживання життя в усій його складності, що відкривається у власному досвіді» [2, с.426]

Важливими умовами, що забезпечують набуття досвіду особистістю, згідно з К. Роджерсом, є:

– наповненість змісту навчання проблемами, життєво важливими для учнів, прагнення вирішити які спонукає їх пізнати щось нове або змінити щось у собі;

– конгруентність особистості педагога – здатність вести себе відповідно до своїх почуттів та думок, бути таким, яким він є, що знімає стан напруги учня, і сприяє його природній поведінці та реалізації його задатків і можливостей;

– прийняття і розуміння учня, безумовно позитивне ставлення до нього, що веде до створення безпечного психологічного клімату;

– надання можливості вільного вибору і допомогу у виборі освітнього матеріалу, засобів діяльності, власних зацікавлень;

– опора на самоактуалізацію особистості, спонукання до виявлення у процесі навчання її внутрішнього потенціалу, до особистісного зростання [2].

Особистісний досвід не може бути зведеним до самого знання: індивідуальна свідомість охоплює не лише *знання* (загальне значення («Що це є?»)), але і *ставлення* (значення для мене: «Що це є для мене?»). Поки ми не «оживимо» знання особистісним ставленням, воно буде чужим. Відтак, процес набуття особистісного досвіду тісно вплетений в життєву

канву людини і тісно пов'язаний з особливостями сприйняття і осмислення подій та інформації [1].

Таким чином, цілісне становлення особистості передбачає створення таких освітніх умов, за яких студент має можливість набувати весь багатоаспектний особистісний досвід.

К.Роджерс виокремлює такі особливості становлення ціннісно-сміслової сфери в освітній практиці:

1. Більшість наших цінностей інтродюковані у нас від інших індивідів або груп, значущих для нас, проте ці цінності багато хто розцінює як свої власні.

2. Локус оцінки у більшості випадків знаходиться поза нами.

3. Ці знані переваги або ніяк не пов'язані, або пов'язані неявним чином з нашим власним досвідом.

4. Часто існують глибокі й невизнані нами розходження між цими знаними цінностями і свідченнями, що базуються на нашому власному досвіді.

5. Оскільки ці поняття недоступні перевірці досвідом, то ми повинні підтримувати їх у фіксованому і незмінному вигляді; альтернатива була б крахом наших цінностей.

6. Вони не перевіряються, відтак, типовим аспектом сучасного життя є життя з абсолютно суперечливими цінностями.

7. Оскільки ми перенесли свій локус оцінювання на інших і втратили контакт з власним ціннісним процесом, то відчуваємо себе глибоко невпевненими у своїх цінностях і незахищеними ними; можливість їх руйнування примушує нас ще більш ригідно дотримуватися наших ціннісних стереотипів [2].

Тому К. Роджерс приходять до висновку, що в основі сучасної гуманітарної кризи лежить не втрата цінностей, а суперечність між цінностями та особистісним досвідом [2]. Адже механізм інтродюкції має деструктивний характер у процесі становлення ціннісно-сміслової сфери студента, тому важливо створити умови для набуття особистісного досвіду у процесі вищої професійної освіти.

Ефективність ціннісного процесу особистості залежить від ступеня її відкритості тому, що відбувається у ній самій. Цю відкритість, на думку К.Роджерса, ми можемо забезпечити завдяки трьом установкам вчителя-фасилітатора: 1) конгруетність, щирість, відкритість, спонтанність, автентичність самого вчителя; 2) підтримка, заохочення, прийняття, довіра вчителя щодо учня; 3) емпатійне розуміння вчителем учня, врахування полімотивованості його вчинків [2].

З огляду на вищесказане, можна стверджувати, що людські цінності кожна людина мусить виробити і осягнути у власному досвіді інакше вони не можуть бути нею адекватно присвоєні, тобто набути для неї особистісного смислу [1].

Таким чином, цілісне становлення особистості майбутнього фахівця передбачає створення таких освітніх умов, за яких студент має можливість набувати весь багатоаспектний особистісний досвід. Водночас ці зовнішні умови з необхідністю вимагають задіявання внутрішніх (емоційно-почуттєвої сфери).

Відтак, становлення особистості студента в освітньому середовищі вимагає нової організації навчання, відмінної від традиційної. Вона передбачає не лише засвоєння знань на рівні значень, але й актуалізацію процесу емоційного ставлення, що спонукає до набуття особистісного досвіду. У діалогічній взаємодії суб'єктів освіти освітні ситуації проживаються і переживаються емоційно, наповнюються та осмислюються на підставі ціннісного особистісного досвіду.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Радчук Г.К. Смысловое переживание как условие приобретения личностного опыта в образовательной среде. *Научный часопис НПУ им. М.П. Драгоманова*. Сер. № 12. Психологические науки: Зб. научных работ. Київ, НПУ им. М.П. Драгоманова, 2009, №26 (50). Част. I. С. 108 -114.
2. Роджерс К., Фрейдберг Дж. Современный подход к ценностному процессу. *Свобода учиться*. Москва, Смысл, 2002. С. 388 - 411.
3. Чепелева Н.В. Личностный опыт субъекта в контексте психологической герменевтики. *Людина. Суб'єкт. Вчинок: Філософсько-психологічні студії* / [за заг. ред. В.О. Татенка]. Київ, Либідь, 2006. С. 280-302.